

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. К.Д. УШИНСЬКОГО:

ЛІНГВІСТИЧНІ НАУКИ

(ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ)

№ 1

Видається з липня 2005 року

*Журнал зареєстровано у Державному комітеті телебачення і
радіомовлення України як друкований засіб масової інформації
22. 06. 2005 р., свідоцтво — серія КВ, №9983*

Одеса
ПДПУ ім. К.Д. Ушинського
2005

...the research of peculiarities of the author's image that reveals through speech units in the short story of modern American writer D.C. Oates. The research is conducted at a text level.

Key words: the image of the author, featured discourse, narrator, auctorial author, Microcontext, text discourse, lexical markers.

Сучасна лінгвістика багато уваги приділяє засобам актуалізації одиниць різних рівнів, які складають структуру тексту. Їх системна взаємодія створюється та направляється автором. Поняття образу автора перебуває у тісному зв'язку з категорією модальності, яка скріплює всі елементи тексту і спонукає сприймати текст не як суму окремих одиниць, а як цілісний твір. Об'єднуючими елементами тексту на рівні змісту є авторська оцінка та усвідомлення відображених предметів, зв'язок авторського задуму та авторської позиції.

Проблемі образу автора в художньому творі присвячували свої праці такі сучасні лінгвісти як В. Кухаренко, Н. Валгіна, І. Бехта, В. Естрина, Л. Пишна, М. Бахтін, М. Брандес, О. Воробйова та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8].

Особливо багато уваги для розкриття цієї проблеми приділив В.В. Виноградов ще в 30 роки ХХ ст. Із проведених вченим підсумків випливає, що образ автора – конструктивний принцип організації будь-якого художнього твору, який визначає вибір і розміщення всіх інших елементів, є незмінно зв'язаний з мовною матерією твору та реалізується тільки в ній. Образ автора виявляє пряму залежність від ідейних, філософських, естетичних установок письменника. За словами вченого, образ автора – центр, фокус, в якому схрещуються і об'єднуються, синтезуються всі стилістичні засоби творів словесного мистецтва [9: 154].

У працях сучасних лінгвістів прослідковується розмежування понять образу автора та особистості письменника. Одні дослідники вважають, що образ автора, на відміну від особистості письменника, входить нарівні з образами персонажів у художню структуру твору. Образ автора завжди трохи ідеалізований. Це скоріше те, до чого прагне даний конкретний художник, а не те, що він являє собою насправді [1: 196].

Інші, вважаючи поняття образу автора та наратора синонімічними, зазначають, що саме наратор є тим суб'єктом свідомості, який безпосередньо втілений у тексті і з яким має справу читач [3: 214].

Дана стаття присвячена аналізу мовних засобів вираження категорії образу автора у дискурсі художнього твору.

Об'єктом дослідження є коротке оповідання Д.К.Оутс „Людина, перетворена на скульптуру” (“The Man that Turned into a Statue”),

бачає розгляд таких аспектів:

1) дослідити лексичні, граматичні та синтаксичні засоби, що сприяють розкриттю образу автора на рівні тексту;

2) визначити функції повторів у художньому тексті;

3) визначити спосіб передачі авторської мови у тексті.

У даному оповіданні категорія образу автора висвітлюється в психологічному зображенні головних персонажів твору та подій навколо них. Автор з перших рядків оповідання не готує читача до сприйняття героїв чи ситуації, а ніби ставить його перед фактом. Д.К.Оутс вдається до детального портретного опису головних героїв твору, починаючи від рис обличчя і закінчуючи приналежністю до певної вікової категорії: "The girl, who was really a child, had a sardonic dazed look that seemed frozen into her face; she wore an orange sweater...her clothes were too tight for her...her face was round and hard, with small pursed lips and eyes... her brown hair was reckless about her face... The man ... was over forty; his dark hair was thin...his face was pale and surprised-looking, this look, too, frozen into him. He had a long nervous nose..." [10: 246]. Безпосередність авторських оцінок зумовлює експліцитну форму вираження автора.

Наративна ситуація оповідання висвітлює образ автора як пасивного спостерігача, якому притаманні об'єктивність, лаконічність, психологізм. Це „аукторальний автор" [7:227], який не належить світові тексту і незалежний від описуваних ним подій. Дискурс автора фіксує вплив його власної точки зору на події тексту, що виливається у формі усної літературної мови. Авторське ставлення до предметів, явищ, подій аналогічно стає незмінним ставленням до них читача, який достовірно приймає все сказане автором.

Авторські персонажі до кінця оповідання залишаються невідомими і фігурують в ньому як "they, the man, the girl, he, she": "The girl did not watch the car, but stood rubbing her arm... The man turned to her" [10:249]. Виражені іменниковими та займенниковими формами, вони виступають постійним заміником конкретних імен, що показує відчуження, презирство до позначеної особи, яка здатна навіть на вбивство. У цих узагальнених образах героїв автор імплікує моральний уламок суспільства, яке бореться за своє існування.

У передмові до збірки оповідань "Upon the Sweeping Flood" 1966, в якій був надрукований даний твір, Д.К.Оутс виголошує своє творче кредо: "I am concerned with only one thing: the moral and social condition of my generation", і це підкреслюється у тексті багаторазовим повторенням лексичних маркерів, виражених словосполученнями та дієсловами: "bad luck", "gone wrong", "hate", які слугують експресивами відчуття страху, наприклад: "All his life he had told her, he had tried to fight his way up and had been pushed

man said. She had heard this before. The first time she had seen him, when he was sitting on the steps that led down to his basement apartment, he had started to talk about this out of nowhere, angrily and mournfully, as if his bad luck were something he expected to get hold of with his hands [10:247].

Персональний дискурс поданий у вигляді окремих, переважно коротких фраз, висловів, які є об'єктами авторського відношення і, водночас, авторської мови.

Духовний занепад покоління яскраво проілюстрований автором через його комунікантів, у розмові яких нерідко зустрічаються сленгові одиниці, наприклад: "Now whatcha going to do, you're so smart?" the girl said. "Hell of a chance, hitching for a ride, because some bastard driving by would go and call the cops from a garage or some-place. That's how they are" [10: 247]. Їх вживання підкреслює високу емоційність, грубуватість, низьку культуру спілкування персонажів.

Наративні часові форми авторської оповіді підкреслюють миттєвість змін думок героїні, оцінювання нею подій. Героїня сама погодилася вести блукаючий спосіб життя з незнайомцем, та, як тільки з ним трапився нещасний випадок, відразу ж замислилась над можливістю пошуку іншого, наприклад: "The man stared as if he could not remember where he was, what had happend. She touched the man and he did not seem to notice. She saw that the front of the man's pants was speckled with blood. They would get him, then, she thought, and when they did she would say he had kidnapped her. He had forced her to come with him. And they would beleive her, and she would wait for another man to come to her just as she had waited for this one" [10: 252].

Чередування Past Simple, Past Continious та Future in the Past відображає миттєвість фатальних подій, одна з яких – вбивство людини, наприклад: "Still with his shoulders bent apologetically, the man opened the screen door and plunged the knife into the fat man's chest. The girl's eyes seemed to pinch, jerking her head forward. The fat man had been talking and was now silent. He fell back into the light, his body turning, his arms outstretched, and the girl could see now a brilliant stream of blood emerging out of him as if his words had turned into this. Inside the house, someone screamed. The man went right in the house, as if he were coming home, and with the knife still in his hand ran throuth to the next room. He might have known all the rooms in the house, nothing would surprise him" [10: 254].

Синтаксичні структури авторської мови є різномірними і передають висловлювання персонажа у різному обсязі. Для автора характерно вживання переважно складних за будовою речень, наприклад: "The girl wondered if that fat man had seen the blood. He had

речення здебільшого вживаються у мові персонажів, де свідомо про обмежений лексичний запас комунікантів, у мові яких зустрічаються дистантні повтори, наприклад: to take care.

"You wouldn't be safe by yourself", he said.

"Yeah?"

"You need somebody to take care of you, a little girl like you"

"Yeah, sure" [10; 249].

"I got to take care of you. I guarantee that..."

Прості та складні за будовою речення, об'єднані мікротемою, складають загальну синтаксичну структуру – надфразову єдність: "The girl felt terror rising stupidly within her at the sight of this house. Each window was lit, even the attic window. Someone lived up there – a child, probably. A little bedroom. She knew they would not go past the house but would go in, and this knowledge pressed down upon her like a giant palm on the top of her head. Her legs were suddenly exhausted under the strain. "We had better hurry on past here," she said [10: 253].

Мікротема даного абзацу окреслюється у виділеному реченні. Наступні речення розкривають свою структурно-сміслову єдність з ним. Стимулом для вживання даних речень є намір автора підсилити експлікацію оцінки попереднього висловлювання. З кожним наступним реченням відчувається все більше напруження, відчуття страху, що поширюється в межах цілого абзацу.

У тексті не передається інформація від суб'єкта до реципієнта. Прагматико-комунікативна спрямованість висловлювання має суто інтравертний характер: "The girl's mind was dazzled still at the spectacle of his first and the woman's surprised face, an image isolated out of the dim jumble of junk behind it; something she would remember all her life. Thinking of it now, she glanced at the man fondly. If only his teeth did not protrude like that and make his jaw slant up to meet them" [10:248], де об'єкт мислить сам про себе, перебуває у стані самоаналізу.

Комунікативно-прагматична функція дистантних повторів визначає їх роль у формуванні концепту оповідання. Через вжиті автором повтори здійснюється певний прагматичний вплив на реципієнта, який переймається неврівноваженістю, озлобленістю, жорстокістю персонажа твору: "The girl turned away. She had begun to cry and was ashamed. "Year, it's cold," the man said nervously. "I got to get you someplace warm and safe. Get some food into you. Don't you worry" [10: 250]. They had been eating supper, apparently. Most of the dishes were still on the table. "Come on. Sit down; the man said nervously. Blood had splashed up onto his chest and throat, but he did not notice. There was blood smeared faintly on his forehead. The girl, sitting at the table, looked about and saw blood gleaming on the linoleum, by the sink. A screen door led out back into the darkness; There was

... на реальну ситуацію після вбивства людини. Навіянню жаху сприяє експресивне введення слова „blood”, яке повторюється в кожному реченні абзацу. Автор зосереджує увагу на рухливості крові, яка вихлюпується, витікає і з її плином гасне людське життя.

Заперечні мікротексти реалізують комунікативно-прагматичне значення несприйняття того стилю життя, який пропонується, порив внутрішньої боротьби між минулим світом безтурботного дитинства і жорстоким, бродяжним життям, що очікує молоду людину: “The girl was not listening but dreaming of a field somewhere, of a morning in warm weather, and of herself walking slowly toward this man, who stood leaning against a fence waiting for her” [10: 248]. “The girl did not watch the car but stood rubbing her arm. It was not really dark and yet everywhere objects were losing their shapes [10: 249].

З вищезазначених спостережень випливає, що образ автора – це семантична основа художнього твору, втілена в канву його мовної структури і характеризується оригінальністю використання мовних засобів на різних мовних рівнях.

Дискурс художнього тексту супроводжують два єдині персонажі, які є авторським втіленням та відображенням його задумів для реалістичного сприйняття твору читачем. Авторська точка зору виражається експліцитно через морфологічні, лексичні та синтаксичні маркери.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ:

1. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. Навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 272 с.
2. Валгина Н.С. Теория текста: Учебное пособие. – М.: Логос, 2003. – 280 с.
3. Бехта І.А. Дискурс наратора в англійській прозі. – К.: Грамота, 2004. – 304 с.
4. Эстрина В.А. Образ автора как лингвистическая категория (на материале романов Ч.Диккенса) – Дисс. ... канд. филол.наук: 10.02.04. – Л., 1980. – 164 с.
5. Пишна Л.М. Повтори, як засіб вираження авторської модальної та прагматичної настанови тексту: Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04.– К., 1996. – 21 с.
6. Бахтин М.М. Вопросы литературы и поэтики – М.: Художественная литература, 1975. – 502 с.
7. Брандес М.П. Стилистический анализ (на материале немецкого языка).– М.: Высшая школа, 1971.– 190 с.
8. Воробьева О. П. Текстовые категории и фактор адресата.– К.: Вища школа, 1993.–200 с.

10. Oates J.C. The Man that Turned into Statue//Кухаренко - Интерпретация текста.- Винница, 2004.- С. 246-259.

11. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике.- М.: «Высшая школа», 1991. - 142 с.

12. Виноградов В.В. О теории художественной речи. - М., 1918 - 118 с.

13. Змиевская Н.А. Лингвистические особенности дистантного повтора и его роль в организации текста (на материале английской и американской прозы): Автореферат. дис... канд. филол. н. 10.02.04/- М., 1978. - 24 с.

14. Пышная Л.М. Автор и авторская модальность//Языковая личность и семантика. Тезисы докладов научной конференции. Волгоград, 1994. - С. 98-99.

15. Claire Kramsch. Language and Culture. — Oxford, 1998.— 130 p.

16. Lorna Sage. Women in the House of Fiction. Post-War Women Novelists. Macmillan, 1992. - 216 p.

УДК 811.112.2.'342 :82

Кулина И.Г., Никифорова И.

ВЛИЯНИЕ МОДАЛЬНЫХ ЧАСТИЦ НА ПРОСОДИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЫСКАЗЫВАНИЙ В НЕМЕЦКОМ СПОНТАННОМ ДИАЛОГЕ

Статья посвящена проблемам речевого поведения, в частности диалогичности, та вживанню у ньому модальних часток, як організуючим елементом у фонетичному оформленні висловлювання.

Ключові слова: німецький спонтанний діалог, діалогічність, модальні частки, просодична організація.

The issue is conditioned by linguistics' interest to the problem of spoken language, dialogue in particular and use of modal particles in it, which are proved to be the organizing elements in phonation phrases.

Key words: German spontaneous dialogue, dialogical unity, modal particles, prosodic organization.

В лингвистике существует ряд проблем и областей исследования, настолько сложных и разнообразных в своих проявлениях, что их решение не зависит от количества посвященных им трудов. Более того, эти проблемы требуют постоянного и глубокого анализа их сущности. Сюда относятся и вопросы, связанные с изучением влияния модальных частиц на просодическое оформление высказываний в разговорной диалогической речи.

Обращение к классу модальных частиц в значительной степени объясняется той ролью, которая принадлежит этим словам в процессе коммуникации. Лингвисты отмечают связь частиц с комму-